

1

2

Kmetijska politika je naravo v Evropi (zopet) »pustila na cedilu«

// Tanja Šumrada

1: Mnogi evropski politiki novo skupno kmetijsko politiko razglašajo kot »bolj zeleno«, vendar je njena okoljska komponenta tako »razvodenela«, da ni verjetno, da bo pozitivno vplivala na biotsko raznovrstnost, so prepričani avtorji odmevnega članka v reviji *Science*.
foto: Dare Fekonja

2: Skupaj z ekstenzivno rabo kmetijske kulturne krajine izginja tudi evropska biotska raznovrstnost. Študija DOPPS v Kozjanskem regijskem parku je na primer pokazala, da so se med letoma 1999 in 2010 populacije gnezdičk travnišč zmanjšale za 91 %.
foto: Ljubica Zelmjak

Skupna kmetijska politika (SKP) razpolaga s skoraj 40 odstotki proračuna Evropske unije (EU) in s finančnimi podporami kmetom in lastnikom kmetijskih zemljišč pomembno vpliva na upravljanje več kot polovice ozemlja EU. Strokovnjaki ugotavljajo, da kljub političnim obljubam najnovejša reforma SKP najverjetneje ne bo ustavila izginjanja biotske pestrosti v kmetijskih ekosistemih Evrope.

Na začetku junija je v reviji *Science* izšel odmeven članek z naslovom »EU Agricultural Reform Fails on Biodiversity« (Evropska kmetijska reforma ni uspešna pri ohranjanju biotske pestrosti), katerega avtorji iz 21 vodilnih raziskovalnih inštitucij so vzeli pod drobnogled reformo SKP za obdobje 2014–2020. Po njihovi študiji bodo po novem glavni ukrepi za zmanjšanje negativnih vplivov kmetijstva na naravo obvezni za samo 10–20 odstotkov kmetov v Evropski uniji, izvajati pa se bodo morali na manj kot polovici vseh kmetijskih zemljišč. Hkrati ukrepi, ki naj bi preprečili izginjanje evropskih travnišč, dovoljujejo njihovo nadaljnje zmanjšanje za pet odstotkov do leta 2020.

Kmetijstvo v Evropi močno vpliva na različna življenjska okolja, ki omogočajo preživetje številnim ogroženim vrstam in zagotavljajo za človeštvo nujno potrebne ekosistemske storitve. Hkrati imajo med vsemi evropskimi ekosistemi prav kmetijski najbolj neugoden naravovarstveni status. V zadnjih desetletjih so se populacije različnih vrst na teh območjih dramatično zmanjšale. Po evropskem indeksu ptic kmetijske krajine so populacije ptic kmetijskih ekosistemov v Evropi med letoma 1980 in 2011 upadle za 53 odstotkov. Nič bolje ni v Sloveniji, kjer so se glede na rezultate nacionalnega monitoringa, ki ga izvaja DOPPS,

njihove populacije v zadnjih petih letih zmanjšale za več kot 20 odstotkov.

Reforma neposrednih plačil

Zaradi dokazanih negativnih vplivov kmetijstva na okolje in naravo je Evropska komisija na začetku reforme SKP leta 2010 predlagala, da se 30 % sredstev za neposredna plačila v okviru t. i. prvega stebra nameni izvedbi treh »ozelenitvenih« ukrepov, ki so obvezni za kmete upravičence: (1) vzpostavitev površin z ekološkim pomenom na sedmih odstotkih kmetijskih zemljišč, (2) ohranjanje obstoječega trajnega travinja ter (3) diverzifikacija kmetijskih rastlin v smislu, da morajo kmetije, ki imajo več kot tri hektarje njivskih površin, pridelovati vsaj tri različne kulture.

V naslednjih treh letih pogajanj med Evropsko komisijo, Evropskim parlamentom in Svetom ministrov je ambicioznost teh ukrepov zaradi številnih »izjem« žal precej zvedenela. Po uradni objavi reforme SKP decembra 2013 morajo biti tako površine z ekološkim pomenom vzpostavljene na samo petih odstotkih zemljišč kmetije in to le na tistih, ki imajo več kot 15 hektarjev ornih zemljišč (takšnih je zgolj 12 odstotkov kmetij v EU). Osnovni namen tega ukrepa je bil, da se vsaj na delu vseh kmetijskih površin načrtno zmanjša negativen vpliv kmetijstva na okolje in biotsko raznovrstnost.

Po mnenju naravovarstvenikov se je neugodno razpletlo tudi odločanje glede ukrepa diverzifikacije kmetijskih rastlin, s katerim so želeli zagotoviti, da bi se na ravni kmetij vzdrževala večja heterogenost pridelave in s tem močnejša krajina na podeželju. Na kmetijah z več kot 10 hektarji njivskih površin (in ne tremi, kot je bilo sprva pred-

videno) bodo tako morali pridelovati najmanj dve različni vrsti kulturnih rastlin. Obvezno pridelovanje treh kultur na kmetijah z več kot 30 hektarji njiv (v Sloveniji bi temu pogoju leta 2010 zadostila le dva odstotka kmetij) in intenzivna pridelava pa po mnenju strokovnjakov niti ne bosta imela opaznejšega vpliva na biotsko raznovrstnost, zlasti ker upravičene vrste kmetijskih rastlin in način kolobarjenja niso podrobneje opredeljeni.

Ohranjanje trajnega travinja

Površine s trajnim travinjem so se v Evropski uniji med letoma 1993 in 2011 zmanjšale za 6,4 odstotkov, od tega približno tretjina na račun pretvorb iz pašnikov in travnikov v njivske površine in trajne nasade. To zmanjšanje je še posebej izrazito v »novih« državač članicah – v Sloveniji po podatkih Statističnega urada Republike Slovenije za 7,3 odstotkov v obdobju 2000–2010. Takšno velikopotezno spreminjanje travnikov v njive je potekalo tudi na območjih Natura 2000. Ni torej presenetljivo, da so med vrstami kmetijskih ekosistemov najbolj ogrožene prav ptice travišč.

Nova reforma skupne kmetijske politike ne rešuje tega problema, nasprotno. Dovoljuje nadaljnjo izgubo travišč, in sicer za kar pet odstotkov do leta 2020, nevedeči dodatno zmanjšanje na račun pogozdovanja oziroma zaraščanja. Pri tem se kot travinje štejejo tudi intenzivno gnojene in dosejani travniki, saj nova zakonodaja ne vsebuje nobenih kriterijev, ki bi določili kakovost teh življenjskih okolij ali način njihovega upravljanja. Na področju ohranjanja travišč pa nova reforma sicer prinaša tudi novo, pozitivno zapoved. Države članice so namreč na območjih Natura 2000 dolžne določiti in varovati območja »okoljsko občutljivih« travišč, šotišč in mokrišč, kmetje pa takih območij ne bodo smeli spreminjati ali preorati.

Po podatkih organizacije BirdLife International je povprečno evropsko gospodinjstvo v obdobju 2007–2013 za financiranje skupne kmetijske politike namenilo 277 evrov letno. Kot politično opravičilo za več kot 360 milijard evrov »težak« proračun skupne kmetijske politike v naslednjih sedmih letih so nam zato obljubili reformo, ki bo kmetij-

stvo v Evropi usmerila v zagotavljanje večje prehranske varnosti ter zmanjšanje negativnega vpliva na okolje in podnebje. Reforma pa, vsaj na naravovarstvenem področju, kot kaže, ni in tudi ne bo uresničila teh pričakovanj.

Vodilni avtor omenjenega članka v reviji *Science*, dr. Guy Pe'er, je zaključil, da je usoda izginjajoče evropske biotske pestrosti zdaj v rokah posameznih držav članic, ki bodo odločale o izvedbi reforme na nacionalni ravni. Na ravni EU sprejeta zakonodaja namreč ne vključuje nobenih resnih zagotovil, ki bi lahko preprečila nadaljnjo intenzifikacijo kmetijske dejavnosti in uničevanje narave.

Kaj to pomeni v Sloveniji, bomo videli najpozneje do konca letošnjega leta. Država ima namreč precej možnosti, da si postavi zahtevnejše cilje in vsebinsko pripravi okoljske ukrepe na način, da bodo ti dejansko dosegli čim večji učinek. Žal pa glede na predstavitev predvidenega slovenskega modela neposrednih plačil ni pričakovati večje ambicioznosti naše države na tem področju.

Kako naprej?

Trenutni sistem SKP je nepravilčen do manjših in tradicionalnih kmetij, ki ne zagotavljajo le visokokakovostne hrane na trgu, temveč bistveno prispevajo tudi k ohranjanju ekosistemskih storitev za celotno družbo. Takšne kmetije pa so pri nas v večini. Tudi povpraševanje po proizvodih s takšnih kmetij v Sloveniji narašča in presega ponudbo, ki jo trenutno lahko zagotavlja slovensko kmetijstvo.

Morda se bosta država in pristojno ministrstvo pri iskanju rešitev za upadajočo biotsko raznovrstnost bolje odrezala v okviru Programa razvoja podeželja. Tudi tukaj smo sicer priča mnogim za naravo škodljivim ukrepom, medtem ko so tisti, ki so namenjeni ohranjanju narave, oblikovani premalo učinkovito. V programu pa so vendarle zagotovljene tudi številne možnosti podpor za inovacije, sodelovanje in pridobivanje znanja. Ali bomo vsi deležniki v podeželskem prostoru to znali izkoristiti in bomo čez pet let sposobni dokazati, da so bolj trajnostne poti ne le možne, temveč da tudi že živijo? To bo pokazal čas. ●

3: Je populacija velikega škurha (*Numenius arquata*) v Sloveniji dokončno obsojena na propad? Na območju edinega gnezdišča v državi, na Ljubljanskem barju, kjer jih je letos gnezdilo samo še manj kot 10 parov, so se v obdobju 1998–2010 njivske površine povečale za 45 %.

foto: Ivo Božič